

Sosyalleşmede Aile ve Sosyal Medyanın Yeri: Değişen Roller

The Place of Family and Social Media in Socialization: Changing Roles

Hüseyin ÖZDEMİR ^a

Öz

Bu çalışma, aile kurumunun bireyin sosyalleşme sürecindeki geleneksel rolünün, dijitalleşme ve sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla nasıl dönüşüme uğradığını incelemeyi amaçlamaktadır. Tarihsel olarak bireyin değer yargıları, kimliği ve siyasal tutumları üzerinde belirleyici olan aile, günümüzde sosyal medya gibi yeni iletişim ortamlarının etkisiyle bu işlevini büyük ölçüde paylaşmak durumunda kalmıştır. Sosyal medya, bireylere küresel ölçekte etkileşim kurma, bilgiye erişme ve yeni sosyal kimlikler geliştirme imkânı tanırken, sosyalleşme sürecini daha karmaşık ve çok boyutlu bir hale getirmiştir. Aile hâlâ bireyin erken dönemdeki kişilik ve değer oluşumunda kritik bir aktör olarak rol oynamakta; ancak ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde sosyal medya, bireyin tutum ve davranışlarını şekillendiren güçlü bir araç haline gelmektedir. Çalışmada, sosyalleşme sürecinin yalnızca geleneksel kurumlar üzerinden değil, dijital platformlar aracılığıyla da gerçekleştiği ve bu durumun bireysel ve toplumsal düzeyde yeni kimlik biçimlerinin ortaya çıkmasına neden olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar kelimeler: Sosyalleşme, aile, sosyal medya, dijitalleşme, siyasal sosyalleşme, kimlik.

^a Tekirdağ Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, ozdemirsariyer@gmail.com, ORCID ID: 0009-0004-2963-9606

Bu makaleye atıf için / To cite this article: Özdemir, H. (2025). Sosyalleşmede Aile ve Sosyal Medyanın Yeri: Değişen Roller. Toplum ve Kimlik Dergisi, 2(2), 275-286. Doi: 10.5281/zenodo.16642415

Abstract

This study aims to examine how the traditional role of the family in the socialization process of individuals is transforming under the influence of digitalization and social media. Historically, the family has accumulated values, personality, and political attitudes of individuals. Today, this function is largely shared with new communication platforms like social media. While social media allows individuals to interact globally and develop their power and new social identities, the socialization process is becoming more complex and multidimensional. As a matter of fact, the family plays a critical role in the formation of an individual's personality and values in early adolescence, it also becomes a powerful tool that shapes individual attitudes and forms through social media in adolescence and adulthood. This study argues that the socialization process is not limited to traditional systems but also is realized through digital platforms, and this leads to the emergence of new forms of identity at both the individual and societal levels.

Keywords: Socialization, family, social media, digitalization, political socialization, identity.

1. Giriş

İnsan, doğası gereği sosyal bir varlıktır. Doğumundan itibaren toplumsal bir çevrede diğer insanlarla etkileşim kurarak sosyalleşme sürecine dâhil olur. Bu süreçte kişiyi topluma bağlayan, ona toplumun kültür ve değerlerini aktaran çeşitli sosyalleştirme ortamları ve kurumları bulunur. Tarihsel olarak bu ortam ve kurumlar sabit kalmamış, zaman içinde sayısal ve işlevsel bakımdan değişim göstermiştir. Örneğin aile kurumu ciddi yapısal ve işlevsel dönüşümler geçirerek bireyin sosyalleşmesi üzerindeki etkisinin düzeyi değişmiştir (Vatandaş, 2020: 827). Geniş aileden çekirdek aileye geçişle birlikte ailenin sosyalleştirme gücü farklılaşmış; ayrıca okulun (eğitim kurumu) ortaya çıkışı ve kitle iletişim araçlarının gelişimi, aile dışında yeni sosyalleşme kanallarının doğmasını sağlamıştır (A.g.e, 2020: 827). Bu tarihsel değişimler, sosyalleşme sürecinin en önemli etkenlerinden biri olan ailenin, birey üzerindeki geleneksel hâkimiyetini görece azaltarak, yeni sosyalleşme mecralarına alan açmıştır. Günümüzde özellikle internet teknolojisinin ürünü olan sosyal medya, bireylerin sosyalleşme deneyimini kökten etkileyen en yeni ve yaygın mecra haline gelmiştir. Bu makalede, aile kurumunun sosyalleştirmedeki rolü ve önemine değinildikten sonra sosyal medya gibi yeni iletişim ortamlarının bu rolü nasıl dönüştürdüğü incelenecektir. Başka bir

deyişle, geleneksel bir sosyalleşme aracı olan ailenin hâkimiyetinin bitip bitmediği; aileye alternatif yeni bir sosyalleşme mecrası olarak sosyal medyanın ortaya çıkışıyla birlikte tartışılacaktır.

2. Aile ve Sosyalleşme

Toplumların hemen hepsinde aile, temel bir sosyalleşme aracı olarak kabul edilir. Yeni nesillere kültürün ve değerlerin aktarılması, toplumsal bilincin kazandırılması ve bireyin kişilik ve kimlik gelişimi büyük ölçüde aile üzerinden gerçekleşir. Nitekim Demirutku'ya (2017:5) göre aile, “*kim olduğumuzu, kişilik yapımızı, nereden gelip nereye gittiğimizi, hayata ve olaylara bakış açımızı, sahip olduğumuz olanak ve güçleri etkileyen kurum*” olarak birey ve toplum arasında bir köprü işlevi görür. Benzer şekilde Dünder (2012: 40) aileyi, bireylerin ilişkilerinin kurallara dayandığı, kültürel birikimin yeni kuşaklara aktarıldığı ve farklı toplumsal işlevler üstlenen çok yönlü bir yapı olarak tanımlar. Aile, kişisel, kolektif ve sosyal kimliklerin şekillenmesinde belirleyici bir aktördür, bireylerin tutum ve değerleri büyük ölçüde aile tarafından biçimlendirilir. İdeal bir aile, çocuğun topluma entegrasyonunu sağlayan, toplumsal uyumunu destekleyen ve kültürel mirası aktaran bir yapı olarak görülür. Çocuk için aile ilk eğitim ortamıdır ve anne ile baba onun ilk öğretmenleridir. Nitekim çocuk, içinde doğduğu çevreyi anlamlandırmak ve ona uyum sağlamak adına öncelikle ebeveynlerinin davranışlarını gözlemleyerek öğrenmeye başlar. Toplumsallaşma sürecinde en güçlü rol modellerinin anne-babalar olduğu dikkate alındığında, aile üyelerinin sergilediği davranışlar çocuğa örnek teşkil eder (Akin, 2013: 108). Birey, diğer insanlarla nasıl konuşması gerektiğini, toplumun geleneklerini, yaşam biçimlerini ve değer yargılarını öncelikle ailesinden ve yakın çevresinden öğrenmektedir (Demirutku, 2017: 55). Etkili bir sosyalleşme sürecinin gerçekleşebilmesi için aile üyelerinin, çocuğun toplumsal uyum sağlamasında aktif rol almaları gerektiği açıktır. Nitekim aile içindeki tutum ve uygulamalar, çocuğun toplumla kuracağı ilişkinin temelini atar.

Aile, yalnızca genel kültürel sosyalleşme açısından değil, bireyin siyasal sosyalleşmesi sürecinde de ilk ve en etkili ortamdır. Bireyin siyasal yönelimlerinin şekillenmeye başladığı birincil siyasal sosyalleşme aşamasında en belirleyici aktör ailedir. Ailenin toplumsal konumu, toplumla kurduğu ilişkilerin niteliği, çocuğun hangi değerler doğrultusunda yetiştirildiği ve ebeveyn-çocuk ilişkisinin yapısı (otoriter-baskıcı ya da eşitlikçi-demokratik olması gibi faktörler), bireyin ileride geliştireceği siyasal tutum ve davranışları üzerinde

önemli rol oynar (Yılmaz, 2013: 323). Taşdelen'e göre otoriter bir ailede büyüyen birey, ailedeki katı ebeveyn otoritesine paralel olarak eğitimde sıkı disipline, dış politikada saldırgan milliyetçi tutumlara, inançlarda bağnaz yaklaşımlara, ekonomide güçlü ve zengin olma arzusuna ve siyasette karizmatik lider inancına yatkın olur (Taşdelen, 2010: 161). Buna karşılık, uzlaşma ve dayanışmanın hâkim olduğu demokratik bir aile ortamında yetişen bir çocuk ise yetişkinliğinde hoşgörülü, katılımcı ve demokrasiye bağlı bir birey olarak gelişir (Türköne, 2013: 242).

Gençlerin siyasal kimliğinin, siyasete dair algı ve tutumlarının şekillenmeye başladığı ilk sosyalleşme alanı aile ortamıdır. Türkkahraman (2000: 31), siyasal sosyalleşmede aile içindeki siyasi bakış açısının kuşaktan kuşağa aktarıldığını, çocukların ebeveynlerine benzer oy verme davranışları sergilediğini ve bu eğilimlerin anne-baba veya yakın akrabalar tarafından doğrudan ya da dolaylı olarak aktarıldığını belirtmiştir. Nitekim Turan'a göre, çocukların siyasal sosyalleşmesinde ailenin doğrudan ve en etkili biçimde aktarabildiği unsur, siyasi partilere yönelik duygulardır (Turan, 1976: 56). Aile içinde ebeveyn ile çocuk arasında siyasi görüş alışverişi gerçekleşiyorsa, çocuklar çok küçük yaşlarda anne-babalarının benimsediği siyasi partiyi benimseyebilmektedir (Alkan & Ergil, 1980: 46). Çocuğun ailesinin desteklediği siyasi partiye yönelik tutum geliştirmesi pek çok etkene bağlı olarak değişebilir; örneğin ebeveynlerin belirgin ideolojik görüşlere sahip olması ve her ikisinin de aynı siyasi çizgide bulunması, çocuğun da aynı partiye yönelim gösterme olasılığını artırmaktadır (Turan, 1976: 56). Yapılan bazı araştırmalar da bu yöndeki gözlemleri desteklemektedir. Kışlalı (1974), Abadan (1966), Nebimi (1974) ve Avca (1976) gibi araştırmacıların aktardığı üzere, siyasal konularla ilgili bir ailede büyüyen çocukta benzer bir ilgi ve katılım isteği oluşmaktadır (akt. Alkan & Ergil, 1980: 64). Aynı şekilde, siyasetle ilgilenmeyen ailelerin çocuklarının da siyasete karşı ilgisiz kaldıkları ifade edilebilir.

Aile ortamında, ev içinde yapılan sohbetler ve güncel olaylara getirilen yorumlar da gençlerin topluma ilişkin düşünce ve algılarının şekillenmesinde önemli rol oynar. Ebeveynlerin günlük politik gelişmeleri kendi aralarında veya çocuklarıyla tartışması, çocukta topluma ve ülke sorunlarına dair bir farkındalık geliştirebilir. Nitekim niteliksel araştırmalar, aile içinde edinilen siyasal kimliğin büyük ölçüde bu tür sohbetler aracılığıyla kazanıldığını ve bu sayede çocuklarda ülke siyasetine dair bir bilinç oluştuğunu ortaya koymaktadır. Aile içinde anne, baba ya da aile dışındaki yakın rol modelleri de bireylerin siyasetle ilgilenmeye başlamasında etkili olabilir. Özellikle siyaset sahnesinde erkeklerin ağırlıkta olduğu düşünüldüğünde, babanın aile üyelerinin siyasal sosyalleşmesindeki etkisinin belirgin olduğu belirtilmektedir.

Ailede örnek alınan figürlerin (ebeveyn, ağabey, amca, dayı vb.) teşvik edici tutumları ve siyasi gündemi çocuğun anlayabileceği bir dille tutarlı biçimde aktarmaları, genç bireylerin politika konusundaki algılarını genişletmekte ve onların da ileride aktif birer siyasetçi olabilecekleri yönünde özgüven kazanmalarını sağlamaktadır (Alkan & Ergil, 1980: 64). Anne-babanın bizzat aktif siyasetin içinde yer aldığı ailelerde, gençlerin siyasete merakının daha fazla olduğu gözlemlenmektedir. Küçük yaştan itibaren babası veya annesiyle birlikte siyasi faaliyetlere katılan bir çocuk, ileride resmen bir parti üyesi olmasa bile siyasal süreçlerin işleyişine dair önemli deneyimler kazanır. Örneğin, ebeveyniyle mitinglere veya seçim kampanyalarına gitmiş bir genç, bir siyasi kampanyanın nasıl yürütüldüğünü, seçim çalışmaları kapsamında esnaf ziyaretleri yapmayı, propaganda materyalleri dağıtmayı, bayrak asmayı, seçmenle bire bir iletişim kurmayı, rutin parti toplantılarına katılım göstermeyi öğrenir. Dolayısıyla, aileden gelen bir siyasal kültürle büyüyen genç, yaşlılarına kıyasla siyasetin pratiğine çok daha aşina hale gelir (Bozan, 2013: 160).

Bu bulgular ışığında, aile faktörünün bireylerin siyasal sosyalleşmesinde en başta gelen unsur olduğu söylenebilir. Nitekim genç yetişkin bireylerle yapılan çalışmalarda, siyasete yönelik tutum ve davranışları şekillendiren en önemli etkenin aile olduğu vurgulanmıştır. Siyasetle aktif biçimde uğraşan bireyler, genellikle yetiştikleri aile ortamındaki değerler, örf ve âdetler ve çocukluktan itibaren aldıkları ideolojik yönlendirme sayesinde bu alana ilgi duyduklarını belirtmektedirler. Siyasal bilgi ve deneyimin ilk olarak ebeveynler ile çocuklar arasında paylaşılması, aileyi bireyin siyasal kimliğinin oluşumu ve siyasi tercihleri açısından en kritik sosyalleşme kaynağı yapmaktadır (Aydın & Özbek, 2004: 148).

3. Kitle İletişim Araçları ve Sosyalleşme

Son yüzyılda yaşanan teknolojik gelişmeler ve kentleşme süreci, aileye ek olarak yeni sosyalleşme ortamları ve aktörlerinin doğmasına yol açmıştır. Özellikle kitle iletişim araçları, siyasal sosyalleşme sürecinde bireylerin dünyaya dair algı ve anlayışını şekillendirmede belirleyici bir rol üstlenmeye başlamıştır (Giddens, 2005: 208). Gelişmiş toplumlarda bireyler, siyasal bilgi ve değerlerin büyük bir kısmını kitle iletişim kanalları aracılığıyla edinmektedir. Gazeteler, dergiler ve özellikle radyo ile televizyon, siyasal kültürün nesiller arası aktarımında önemli işleve sahiptir. Pek çok ülkede yaygın biçimde kullanılan radyo; haber ve bilgi akışı sağlayarak, dinleyicilerin siyasal meselelere dair görüşlerinin biçimlenmesine katkı sunar. Yine, değerlerin oluşumunda güçlü bir etki alanına sahip olan televizyon da siyasal

sosyalleşmenin temel araçlarından biri olarak görülmektedir. Yılmaz'ın (2013: 327) belirttiği üzere, televizyon ve diğer geleneksel medya araçları, genç kuşakların siyasal fikirlerini şekillendiren önemli etmenlerdir. Özellikle genç nüfus arasında yoğun şekilde tercih edilen internet ise siyasal bilgi ve değerlerin oluşumunda etkili hale gelmiştir.

Kitle iletişim araçlarının sosyalleşme üzerindeki etkisi, yalnızca haber ve güncel gelişmeleri takip etmekle sınırlı kalmamaktadır. Televizyon dizileri ve sinema filmleri gibi popüler kültür ürünleri dahi bireylerin siyasal tutum ve davranışlarını dolaylı olarak etkileyebilmektedir. Özellikle siyasal içerik barındıran televizyon dizilerinin çok yüksek izlenme oranlarına ulaşması, bu platformların siyasal yönlendirme ve gündem oluşturma kapasitesini ortaya koyar (Türköz, 2020: 44). Diğer yandan, siyasal ideoloji ve hareketler de kendi medya organlarını (gazete, dergi, TV kanalı gibi) oluşturarak veya mevcut iletişim platformlarını etkin kullanarak kitle iletişim araçları aracılığıyla geniş halk kitlelerine ulaşmayı hedeflemektedir. Siyasal partiler, propaganda ve kampanya faaliyetlerinde seçmene erişmek, mesajlarını iletmek, gündemi belirlemek ve kamuoyu algısını yönlendirmek amacıyla medya araçlarına ihtiyaç duyarlar. Bu ihtiyaç, kimi zaman partilerin doğrudan doğruya kendi yayın organlarını kurmasıyla, kimi zaman ise bağımsız medya platformlarının stratejik kullanımıyla karşılanmaktadır.

Demokratik sistemlerde yasama, yürütme ve yargı erklerinin ayrılığı ilkesi yanında, medya da günümüzde "dördüncü kuvvet" olarak anılmaya başlamıştır. Basın-yayın organlarının kamusal tartışmalardaki gücü, siyasal güç dengeleri üzerinde önemli bir etki alanı kazanmıştır. Nitekim Türkiye'nin yakın siyasi tarihinde, medyanın hükümetlerin kurulup düşürülmesinde pay sahibi olduğu yönünde yaygın bir kanı mevcuttur. Gazetelerin manşetleri veya televizyon haberlerinin söylemi, toplumsal algıyı etkileyerek siyasal sonuçlar doğurabilmektedir. Zamanla geleneksel medya dönüşüm geçirerek, günümüzde daha bireysel, katılımcı ve dinamik bir yapıya kavuşan dijital medya ve sosyal medya platformlarına zemin hazırlamıştır. İnternetin ve özellikle sosyal medya ağlarının yaygınlaşması, sosyalleşme ve siyasal katılım pratiklerinde köklü değişimleri beraberinde getirmiştir. Uslu'nun değerlendirmesine göre sosyal medya, siyasal sosyalleşme açısından, geleneksel medya araçlarına kıyasla siyasal aktörlerle halk arasındaki mesafeyi büyük ölçüde ortadan kaldırarak doğrudan bir iletişim zemini sunmuştur (Uslu, 2000). Siyasetin en üst noktalarıyla doğrudan temas kurabilmenin olağan hale geldiği günümüzde, insanlar tepkilerini sosyal medya üzerinden örgütlenerek kitlesel bir hareket haline dönüştürebilmektedir. Örneğin Arap Baharı sürecinde Mısır ve diğer bazı Ortadoğu ülkelerinde; 2013 yılında Türkiye'de gerçekleşen Gezi

Parkı olaylarında ve yakın geçmişte İran'da vuku bulan protesto hareketlerinde sosyal medyanın, toplumsal-siyasal mobilizasyon üzerindeki kritik rolü açıkça görülmüştür (Arslan, 2019: 45). Bu örnekler, kitle iletişim araçlarının, özellikle de sosyal medyanın siyasal sosyalleşme ve katılım süreçlerinde ne denli önemli hale geldiğini göstermektedir. Bu nedenle, modern iletişim ortamı olarak sosyal medyanın sosyalleşme üzerindeki etkisini ayrı bir başlık altında irdelemek faydalı olacaktır.

4. Sosyal Medya ve Sosyalleşme Sürecine Etkileri

Teknolojideki ilerlemeler, kitle iletişim araçlarını geliştirmiş ve dönüştürmüştür. Özellikle internet teknolojisinin yaygınlaşmasıyla, televizyon gibi tek yönlü bilgi akışı sağlayan geleneksel medya döneminin sonuna gelinmektedir. Artık modern iletişim teknolojileri sayesinde bireylerin de içerik üretimine ve etkileşime katılım gösterebildiği sosyal ağlar ve çevrimiçi platformlar öne çıkmaktadır. Bu sayede siyasal iletişim de karşılıklı etkileşime dayalı, çift yönlü bir yapıya bürünmüştür. Bu yeni dijital platformlar, bir yandan siyasal partilere hedef kitleleriyle doğrudan iletişim kurma imkânı sağlarken, diğer yandan bireylere de sosyalleşebilecekleri küresel bir ortam sunmuştur (Metin, 2014: 94). Klasik sosyalleştirme araçları olan aile, akran grubu ve okulun yanına günümüzde sosyal medya da eklenmiştir Dellaloğlu (2015: 22-23). Son otuz yılda yaşanan teknolojik gelişmelerin özellikle Facebook, Twitter gibi sosyal medya platformları aracılığıyla sosyalleşme biçimlerini dönüştürdüğünü ve artık klasik sosyalleşme kuramlarının günümüz dijital gerçeklikleriyle yeniden değerlendirilmesi gerektiğini vurgular. İnternetin ve bilişim teknolojilerinin hayatın tüm alanlarına nüfuz etmesiyle birlikte, yalnızca iletişim biçimleri değil, aynı zamanda kültürel kodlar, aile yapıları, kişilerarası ilişkiler ve ahlaki normlar da değişim sürecine girmiştir. Bu değişim, bireyin sosyal çevresiyle kurduğu ilişkileri yeniden biçimlendirmiştir. Sosyalleşme, sadece aile, komşu veya iş çevresiyle sınırlı kalmayıp küresel ölçekte kurulan dijital bağlarla zenginleşmiştir. Dijital platformlar aracılığıyla kurulan yeni etkileşim ağları, bireyin toplumsal dünyaya katılımını çok katmanlı ve dinamik bir hale getirmiştir.

Ömer Çaha (2020), internet ve sosyal medya platformlarının toplumsal ilişkilerden kültürel değerlere, sosyal yapılardan bireysel mahremiyete kadar pek çok alanı derinden etkilediğini; bütün insanlığı büyük bir dijital dönüşüm sarmalına aldığını belirtir. Özellikle dijital teknolojilerin yaygınlaşmasıyla, klasik anlamda özel alan ile kamusal alan ayrımının bulanıklaştığını ve mahremiyetin sınırlarının yeniden çizildiğini savunur. Gerçekten de bu

teknolojik gelişmeler, sadece bireyler arası iletişimde değil, toplumsal yaşamın bütününde köklü değişimlere neden olmuştur. Sayısal verilerin üretildiği, depolandığı ve küresel ölçekte paylaşıldığı yeni dijital evrende, iletişim artık yalnızca yüz yüze etkileşimle sınırlı kalmamakta, görüntü, ses ve metinlerin elektronik aygıtlar aracılığıyla aktarıldığı çok katmanlı bir süreç haline gelmektedir. İnternetin oluşturduğu bu küresel ağ ortamında, milyarlarca insan farklı coğrafyalardan eşzamanlı olarak iletişim kurabilmektedir. Siyaset, eğitim, sağlık, finans, ticaret ve eğlence gibi birçok alan, dijital dönüşümün etkisiyle yeniden yapılandırılan yeni etkileşim ve işleyiş modelleriyle karşı karşıya kalmaktadır (Albayrak, 2023:7). Sonuç olarak dijitalleşme, yalnızca teknolojik bir yenilik değil; bireylerin yaşam tarzlarını, toplumun işleyişini ve kurumların yapısını köklü biçimde dönüştüren kapsamlı bir toplumsal değişim biçimi olarak değerlendirilebilir.

Teknolojik gelişmelerin siyasal alan üzerindeki etkisine dair bir analizinde Albayrak (2023: 10), siyaset yapma biçiminin, iletişim yöntemlerinin ve siyasal katılım araçlarının dijital teknolojilerle dönüşüme uğradığını vurgular. Geleneksel siyaset sahnesinde önemli yer tutan fiziksel mitinglerin etkisinin azaldığı, onun yerini sosyal medya gibi dijital platformların aldığı belirtilir. Ayrıca bu platformların seçmenlere yalnızca bilgi edinme değil, aynı zamanda katılım, tartışma ve görüş bildirme imkânları sunduğu ifade edilir. Nitekim günümüzde siyasal iletişimde tek yönlü mesaj iletimi yerini çift yönlü, interaktif bir yapıya bırakmıştır. İnternetin yaygınlaşması ve sosyal medyanın yükselişi, siyasetçilerin seçmenlerle kurduğu iletişimi kökten değiştirmiştir. Eskiden siyasal mesajlar çoğunlukla gazete, radyo veya televizyon gibi geleneksel araçlarla iletilirken, bugün siyasetçiler sosyal medya hesapları üzerinden seçmenlerine doğrudan ulaşabilmektedir. Bu dijital mecralar, sosyal platformlar iletişim kanallarını dönüştürmekle kalmamış, kampanya yürütme, bağış toplama ve kamuoyu oluşturma biçimlerini de yeniden şekillendirmiştir. Artık vatandaşlar, salt bilgi almakla yetinmeyip siyasal süreçlere doğrudan katılım gösterebilmekte, karar vericilere sorular yöneltebilmekte ve kamusal tartışmalara etkin biçimde dâhil olabilmektedir. Bu yönüyle dijital platformlar, siyaseti daha etkileşimli, şeffaf ve katılımcı bir zemine taşımaktadır.

Sosyal medya, yeni bir sosyalleşme aracı olarak bireylerin öğrenme ve etkileşim süreçlerini sanal ortama taşımıştır. Bu yeni medya teknolojisi aracılığıyla bireyler, yeni arkadaşlıklar edinmekte ve yeni davranış kalıpları geliştirmektedir. Dijital dünyaya evden erişimin mümkün hale gelmesi, mahremiyet sınırlarının bulanıklaşması ve tüketim alışkanlıklarının kökten değişmesi, geleneksel küçük (çekirdek) ailenin üstlendiği rollerin sarsılmasına yol açmaktadır. Günümüzde sosyalleşme biçimleri, geçmişe kıyasla büyük ölçüde değişmiştir. Eskiden

insanlar fiziksel mekânlarda yüz yüze bir araya gelir, jest ve mimiklerle doğrudan iletişim kurar, fiziksel temasla pekişen bir güven duygusu oluştururdu. Oysa artık sosyal ilişkiler dijital ortamlara taşınmış, zaman ve mekân kısıtları aşılmıştır. E-posta veya anlık mesajlaşma yoluyla dünyanın diğer ucundaki biriyle dahi kolayca iletişim kurulabilmektedir. Sosyal medya, yüz yüze iletişimin yerini alarak sanal bir sosyalleşme mekânı sunmaktadır. Artık sohbetler anlık mesajlar üzerinden yapılmakta, oyunlar dijital platformlar aracılığıyla oynanmaktadır. Aile ve arkadaş çevresi gibi ilk sosyalleşme grupları dahi çevrim içi ortamlarda varlık göstermekte, böylece sosyalleşme süreci sanal dünyada da kesintisiz biçimde devam etmektedir (Balyemez, 2020: 57-74).

Sosyal medya, bireylerin sosyalleşme biçimlerini derinden etkileyerek klasik sosyalleşme tanımlarını dahi sorgulatır hale getirmiştir. Geleneksel toplumlarda, yüz yüze ve fiziksel etkileşimle kurulan sosyal bağlar, zaman içerisinde güveni derinleştiren ilişkiler doğururdu. Oysa günümüz dijital ortamında gelişen ilişkiler çoğunlukla sığ, yüzeysel ve yapay bir nitelik taşımaktadır. Sosyal medya mecralarında insanlar haberleşme, danışma, sohbet etme gibi iletişim ihtiyaçlarını sürdürebilse de bu etkileşimler çoğu zaman gerçek kimliklerden uzak, anonim veya sahte profiller üzerinden yürütülmektedir. Cinsiyet, yaş, meslek, etnik köken gibi en temel demografik bilgiler bile sanal ortamda doğruluğu şüpheli hale gelebilmektedir (Vatandaş, 2020: 827). Bu şekilde, çevrim içi etkileşimlerde kimliklerin doğruluğu sorgulanabilir olduğundan güven ilişkisi zayıflar. Sosyal medya kullanıcılarına bilgi ve duygu paylaşımı olanağı sunsa da bu paylaşımlar çoğu zaman gerçeklikten kopuk ve yüzeyseldir. Bu nedenle bazı kuramcılar, sosyal medyada gelişen ilişkileri gerçek bir sosyalleşme olarak görmemekte; aksine bunu “hareketsiz toplumsallaşma” ya da bir tür “asosyalleşme” olarak tanımlamaktadır (Öztürk, 2013:101; Robins, 1999: 151-154). Zira dijital ortamda kurulan bağlar, insanın temel sosyal ihtiyaçlarını derinlemesine karşılamaktan uzaktır; çevrim içi iletişim, yüz yüze ilişkilerin sağladığı duygusal derinliği ve karşılıklılığı büyük ölçüde sağlayamamaktadır.

Geçmişte sözlü ve yazılı kültür aracılığıyla kurulan güçlü sosyal ilişkiler, kitle iletişim araçlarının çıkışıyla değişime uğramış ve asıl büyük dönüşüm ise internet ve sosyal medya teknolojileriyle yaşanmıştır. Artık sosyalleşme süreci, yalnızca sosyalleşme araçlarının değişmesiyle kalmamakta; zaman, mekân ve kimlik gibi temel kavramlar düzleminde de dönüşmektedir. Bu üç unsurun dijitalleşmesiyle bireyler kendilerine sanal kimlikler

oluşturarak dijital toplumun bir parçası olmaya çalışmakta; böylece gerçeklikten kısmen kopuk, simülatif bir sosyalleşme deneyimi yaşamaktadır.

5. Sonuç

Aile, insanlık tarihi boyunca bireyin toplumsallaşmasında vazgeçilmez bir kurum olarak varlık göstermiştir. Birey, temel değerlerini, dilini, inançlarını, tutum ve davranış örüntülerini ilk olarak aile ortamında öğrenmiş, toplumun kültürel mirasına aile aracılığıyla adım atmıştır. Aile, bir anlamda, bireyi topluma hazırlayan ilk okul, ilk toplumsal bağlanma noktası olagelmıştır. Ne var ki, toplumsal değişimlerle birlikte sosyalleşme sürecinin tek hakimi olan aile kurumunun yanına giderek artan sayıda yeni etken eklenmiştir. Okul, arkadaş grupları, çalışma hayatı, geleneksel medya derken, özellikle 21. yüzyılda sosyal medya adı verilen yeni ve küresel bir mecra, sosyalleşme dinamiklerini köklü biçimde değiştirmiştir. Bugünün dünyasında genç kuşaklar, aile içinde aldıkları mesajların yanı sıra sosyal medya üzerinden çok farklı çevrelerden gelen mesajlara da maruz kalmaktadır. Öyle ki, dijital platformlarda oluşan akran grupları, “influencer” denilen kanaat önderleri veya küresel kültür trendleri, bir gencin değerlerini ve tutumlarını ailesinin etkisi kadar, hatta bazen daha fazla etkileyebilmektedir.

Bu durumda aile kurumunun sosyalleştirmedeki hâkimiyeti sarsılmaktadır denebilir. Aile artık bireyin tek sosyalleşme penceresi değildir. Birey, evinin duvarları arasından çıkmadan, sosyal medya aracılığıyla dünyaya açılabilen ve farklı sosyalleşme pratikleri deneyimleyebilmektedir. Elbette bu durum, ailenin tamamen etkisiz hale geldiği anlamına gelmemektedir. Aile, özellikle yaşamın ilk yıllarında ve temel değer yargılarının oluşumunda hâlâ birincil derecede öneme sahiptir. Ancak ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde bireylerin maruz kaldığı etkiler çeşitlenmiş; sosyal medya, bireyin ilgi ve tavırlarında ailenin “tekeli”ni kıran güçlü bir rakip haline gelmiştir. Aile içinde öğrenilenlerle sosyal medyada karşılaşılan değerler ve bilgiler zaman zaman çatışabilmekte; birey, aileden aldığı mesajları dijital ortamdan gelen mesajlarla karşılaştırarak kendi sentezini oluşturma yoluna gitmektedir.

Sonuç olarak, aile ve sosyal medya günümüz sosyalleşme süreçlerinde iç içe geçmiş iki önemli alandır. Ailenin sosyalleştirme rolü bitmese de bu rol artık yeni mecra ve aktörlerle paylaşılmakta, yeniden şekillenmektedir. Sosyal medya, ailenin toplumsallaşma üzerindeki hâkimiyetini önemli ölçüde azaltmış ve bireylere aile dışında devasa bir etkileşim dünyası sunmuştur. Bu yeni dünyada aile, geçmiş nesillerdeki kadar tek otorite olamamakla birlikte, bireyin sağlam bir değerler bütünü edinmesinde hala kritik bir rehberdir. Dolayısıyla soruyu

toparlayacak olursak: Ailenin sosyalleştirme üzerindeki mutlak hâkimiyeti geleneksel anlamda eskisi gibi değildir, evet, ancak tamamen bitmiş de değildir. Sosyal medya çağında aile, etkisini daha karmaşık bir etkileşim ağı içinde sürdürmeye çalışmakta; birey ise hem aileden hem de sosyal medyadan beslenen çok kaynaklı bir sosyalleşme deneyimi yaşamaktadır. Bu durum, geleceğin toplumlarında sosyalleşme olgusunun daha çeşitli, çok boyutlu ve dinamik bir karaktere sahip olacağının işaretidir.

Kaynakça

Albayrak, O. (2023). *Dijital Çağda Siyaset*. Ankara: Akademisyen Yayınevi.

Alkan, T. & Ergil D. (1980). *Siyaset Psikolojisi*. Ankara: Turhan Yayınevi.

Akın, M. (2013). *Siyasallığın Toplumsal İnşası Siyasal Sosyalleşme*. Konya: Çizgi

Arslan, M. (2019). *Almanya’ da Yaşayan Türklerin Siyasal Sosyalleşme Süreci Kuzey Ren-Vestfalya Örneği*. (Doktora Tezi), Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara

Aydın, K. & Özbek V. (2004). Ailenin Seçmen Davranışları Üzerindeki Etkisi, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 144- 167.

Balyemez, S. (2020). *Sosyal Medyanın Ailenin Sosyalleşme İşlevine Etkileri: Ankara Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kütahya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

Bozan, A. (2013). Politikleşme ve Siyasal Davranışları ve katılımı Etkileyen Faktörler: Ak Parti Gençlik Kolları Örneği. *Alternatif Politika*, 5(2), 153-173.

Çaha, Ö. (2020). Yeni Medya ve Değişen Toplumsal) Hareketler, *Bilişim Teknolojileri ve İletişim*, (Der. Muzaffer Şeker vd., içinde 213-228). Ankara: TUBA Yayınları.

Dellaloğlu, B. (2015). Mesafeli Yakınlık: Facebook ve Twitter Çağının Yeni Toplumsallığı. (Özlem Oğuzhan, Edt.). *İletişimde Sosyal Medya ve Sosyal Medyada Etkileşim* içinde 21-27. İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Demirutku, K. (2017). *Değerlerin Edinilmesinde Ailenin Rolü*. Ankara: Aile Bakanlığı Yayınları.

- Dündar, Ö. Z. (2012). Değişen ve Değişemeyen Yönleriyle Aile: Yapısı, Türleri, İşlevleri. *Değişen Toplumda Değişen Aile Sosyolojik Tartışmalar*, (Nurşen, A., Ed.), içinde 9-64. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Giddens, A. (2005). *Sosyal Teorinin Temel Problemleri: Sosyal Analizde Eylem Yapı ve Çelişki*. (Ü. Tatlıcan, Çev.). İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Taşdelen, M. (2010). *Siyaset Sosyolojisi*. İstanbul: Kocav Yayınları.
- Turan, İ. (1976). *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış*. İstanbul: Dergi Yayınları.
- Türkkahraman, M. (2000). *Siyasal Sosyalleşme ve Siyasal Sembolizm*. İstanbul: Birey.
- Türköz, Ş. (2020). *Siyasal Sosyalleşme sürecinde İmam Hatiplerin Rolü*, Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Türköne, M. (2013). *Siyaset*. Ankara: Etkileşim Yayınları.
- Metin, O. (2014). *Sosyal Medyanın Siyasal Sosyalleşmeyi Etkileri: Üniversite Öğrencileri Örneği*. (Doktora Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Öztürk, M. C. (Ed). (2013). *Dijital İletişim ve Yeni Medya*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Uslu-Karahan, Z. (2000). *Televizyon ve Kadın*. İstanbul: Alfa
- Robins, K. (1999). *İmaj-Görmenin Kültür ve Politikası*, (Çev. N. Türkoğlu). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Vatandaş, S. (2020). Sosyalleşme ve Sosyalleşmenin Sosyal Medya Mecralarındaki Anlamsal ve İşlevsel Dönüşümü, *Erciyes İletişim Dergisi*, 7(2), 813-832. Erişim adresi: <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.675531> (22 Şubat 2025)
- Yılmaz, N. (2013). Sosyalleşme Sürecinin Siyasallaşma Boyutu, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 9(19), 320-332.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışma için destek alınmamıştır.

Etik Onay: Bu makale insan veya hayvanlar ile ilgili etik onay gerektiren herhangi bir araştırma içermemektedir.